

de zijde van hen die buiten de kerk stonden elke verdediging der consciëntievrijheid natuurlijk eene, zij het ook volkomen geoorloofde, „oratio pro domo”, maar het is te betwijfelen of, ja het is op goede gronden te betwisten dat die „vrijdenkers”, eenmaal de macht in handen hebbende, van anderen geest zullen zijn dan de vrijdenkers onder het heidendom. Zij zijn als de woekerplanten, die, ofschoon van nature over den grond kruipende, zoo den stam van den eik weten te omstrengelen, dat deze onzichtbaar wordt en het oog slechts op haar valt. Doch nauwelijks zijn zij losgeraakt van den stam, of haar natuurlijke zwakheid treedt aan het licht.

Of zie ik wellicht eene andere groep van vrijheidminnaars voorbij; de groote groep van hen, die al de maatschappelijke instellingen willen omverwerpen, om op haar puin hoop het rijk der vrijheid te stichten; die geen middel daartoe te verachtelijk rekenen; die wraak en haat prediken van de daken; maar die ook vaak met bewonderenswaardigen moed als slachtoffers voor hunne in hun oog wereldhervormende gedachten gevallen zijn?

Neen! ik zie ze niet voorbij die mannen, en ik minacht ze niet, omdat ik gevoel dat wij zelve vaak aanleiding gegeven hebben tot hunne dood en ellende verspreidende dwalingen. Maar ik zie in hen de tegenvoeters van degenen, die de vrijheid hebben veroverd. Nog nooit hebben zij eene enkele vrijheid verworven, maar zij gebruiken en misbruiken de vrijheden, die door anderen zijn verkregen. Wel hebben zij meermalen bestaande rechtstoestanden omvergeworpen; maar nauwelijks is hun dit gelukt of het blijkt, dat zij slechts van meester veranderd zijn. Anarchie en despotie zijn woorden van eenerlei beteekenis. Dit kan niet anders, omdat deze vrijheidminnaars voor hunne vrijheid geen andere grens kunnen aanwijzen, dan die, welke de meerderheid vaststelt. En die meerderheid kent, ter vaststelling daarvan, geen ander beginsel, dan bevrediging van hare tijdelijke, aardse, materiele behoeften; geen ander beginsel dan haar égoïsme. De toepassing ervan is hare eigene straf, want die zichzelf zoekende meerderheid wordt steeds de dupe van de leiders, die natuurlijk door datzelfde beginsel, dat van het égoïsme, worden bestuurd.

Is de leider van zulk eene groep lichtelijk, zij 't ook maar tijdelijk, populair, niet alzo de ware verkondiger van het Woord. Want